

Policy Brief

CLEAN NORDIC OCEANS

– et netværk til reduktion af
havforurening og spøgelsesfiskeri

Nordisk
Ministerråd

Clean Nordic Oceans

Policy Brief

CLEAN NORDIC OCEANS

**– et netværk til reduktion af
havforurening og spøgelsesfiskeri**

Indhold

- 05 Indledning
- 07 Nordisk status og videngrundlag
- 08 Hovedkonklusioner
- 10 Tiltag

Foto: Arild Hareide,
Runde Miljøsentor

Foto: The Norwegian
Directorate of Fisheries

Indledning

Havforurening er ikke nogen ny udfordring, men i visse dele af verden bliver den mere og mere synlig. Denne synlighed har ført til et øget fokus på mange forskellige niveauer. Det skræmmende i denne sammenhæng er, at selvom synligheden har skabt øget fokus, er der bred enighed om, at hovedparten af havforureningen slet ikke er synlig, men er sunket til bunds. Øget brug af plastprodukter og materialer med lang nedbrydningstid er hovedårsagen til, at de akkumulerede mængder bliver mere og mere synlige, og det samme gør manglen på systemer til håndtering af problemet.

Hvert år tilføres verdenshavene cirka 8 millioner tons plast. Derudover anslås det, at cirka 640.000 tons fiskeudstyr bliver tabt hvert år. Der findes ingen tal for, hvor meget fiskeudstyr der bliver tabt, ligger på havbunden eller bliver dumpet i havet i Norden. Erhvervs- og lystfiskeri forekommer i varierende omfang i Norden, men der er god grund til at hævde, at udfordringerne også er store i denne region.

Norden som region har mange fællestræk, men også store forskelle i klima- og naturforhold, som både påvirker og skaber betingelser for udøvelsen af fiskeri – ofte på en måde, som påvirker risikoen for, at fiskeudstyret kan gå tabt. Der er også mange andre forhold, hvor der er store forskelle mellem de nordiske lande, for eksempel flådestruktur, fiskebestand, havnestruktur og omfanget af lystfiskeri.

Tabt fiskeudstyr og rester af fiskeudstyr udgør en belastning for livet i havet og kan bidrage til både lidelse og en uetisk død som følge af spøgelsesfiskeri. Derfor er det vigtigt, at vi tager hånd om disse udfordringer.

Clean Nordic Oceans blev etableret som projekt og vidennetværk i 2017 gennem Nordisk Ministerråd i forbindelse med det norske formandskab. Clean Nordic Oceans har været ledet af Norge med Danmark og Sverige i ledelsesgruppen. Formålet med projektet har været at etablere et viden- og formidlingsnetværk på tværs af de nordiske lande med henblik på at mindske risikoen for spøgelsesfiskeri og havforurening på grund af lyst- og erhvervsfiskeri samt at øge graden af genbrug og genanvendelse.

Foto: Pekka
Kotilainen
→

Foto:
The Norwegian
Directorate of
Fisheries
↓

Nordisk status og videngrundlag

Som følge af det globale fokus på havforurening har Norden også sat øget fokus på denne udfordring. Der er dog intet, der tyder på, at der er samme fokus på fiskeudstyr som kilde til havforurening. Her fremstår Norden med større variationer, end de faktiske variationer i fiskeriets betydning burde indebære. Det fiskeudstyr, der er kommet på afveje, indeholder ofte plast, som kan være til fare for livet i havet. Tiltagene skal derfor prioriteres derefter.

Clean Nordic Oceans primære formål kan enkelt udtrykkes som indsamling og udveksling af viden. Via dette arbejde har der tegnet sig et relativt tydeligt billede af den nordiske status, hvad angår viden og aktuelle tiltag. Denne indsigt er i høj grad opnået takket være bidrag fra engagerede aktører i netværket. Mange nordiske lande har brug for nationale løsninger, som er tilpasset deres fiskeri.

Samtidig er der også mange fælles faktorer inden for denne tematik, hvor der forekommer en påfaldende lav videnudveksling i form af udnyttelse af hinandens systemer, metoder og tiltag. Der foreligger dog masser af værdifuld nordisk viden om denne tematik. Derudover får man løbende ny viden fra igangværende projekter i mange nordiske lande. Videnoverførsel fra lande uden for Norden er også en vigtig kilde, eftersom mange udfordringer er sammenlignelige, om end løsningerne skal tilpasses og modificeres.

Man ved, at både lyst- og erhvervsfiskeri i betydelig grad bidrager til havforureningen, og man kan derfor med god grund hævde, at der foreligger et solidt videngrundlag. Denne viden videreformidles dog ikke eller bliver ikke i tilstrækkelig grad benyttet som grundlag for beslutninger om, hvordan havet skal forvaltes.

Hovedkonklusioner

Clean Nordic Oceans er ikke et forskningsprojekt, hvor konklusionerne bliver fremlagt med tilhørende dokumentation. Konklusionerne bliver truffet på baggrund af netværksarbejde og bidrag fra eksperter på workshops og konferencer. Konklusionerne afspejler de nordiske forhold.

Konklusion 1

De nordiske lande har et ringe overblik over mængden af tabt fiskeudstyr og dets position. Selvom der findes regler med krav om rapportering, har kun få lande fungerende systemer til rappor-

tering af tabt fiskeudstyr fra erhvervs- og lystfiskeri. Det kan man konkludere på baggrund af manglende eller unormalt lave tabstal i forhold til det pågældende lands samlede fiskeriaktivitet og type fiskeri. Denne mangel er beklagelig set i lyset af, at man ved, at erhvervs- og lystfiskeri står for en væsentlig del af havforureningen fra havbaserede kilder.

Konklusion 2

De nordiske lande gør en meget lille eller ingen indsats for at bjærge tabt fiskeudstyr. Uden fungerende rapporteringsløsninger er grundlaget for at udføre en

Foto:
The Norwegian
Directorate of Fisheries
←

rationel og omkostningseffektiv oprensning begrænset, men det mindsker ikke udfordringerne med tabt fiskeudstyr. Set i lyset af den eksisterende viden om spøgelsesfiskeri og nedbrydningstid er dette både uetisk og beklageligt. Kun et enkelt land foretager en årlig oprensning, mens nogle få af de øvrige lande foretager projektbaserede forsøg på at bjærge tabt fiskeudstyr.

Konklusion 3

Der er betydeligt større risiko for tab af passivt fiskeudstyr (fx garn, tejner og ruser) end aktivt fiskeudstyr (fx trawl, vod og snurrevod). Erfaringerne viser tydeligt, at det forholder sig på denne måde, hvilket er helt naturligt, når man tager fiskemetoden i betragtning. Det er dog vigtigt at understrege, at selvom der er størst risiko for tab af passivt fiskeudstyr, er komponenter fra aktivt fiskeudstyr overrepræsenteret i den del af kystforureningen, der stammer fra fiskeri. Her kan blandt andet nævnes "dolly rope".

Konklusion 4

Bevidstgørelsen fremstår som underformidlet i samtlige nordiske lande. Årsagen til, at mindre stykker af fiskeudstyr ender i havet på grund af blandt andet arbejde på udstyret, er sandsynligvis en blanding af bevidste og ubevidste handlinger som følge af manglende rutiner og i en vis grad også holdninger. Konsekvenserne af disse handlinger og spøgelsesfiskeri er, at dyrene i havet skades eller i værste fald dør. Der er

manglende fokus på dette, og på at formidle denne viden, inden for både erhvervs- og lystfiskeri.

Konklusion 5

Store forskelle mellem de nordiske lande, når det gælder organiserede modtagelsesløsninger for bjærget og udtjent fiskeudstyr, som visse steder slet ikke findes. Lande med få, men større centrale fiskerihavne har etableret velfungerende modtageløsninger. Lande med et større spektrum og antal havne har ikke tilfredsstillende og dækkende løsninger, især ikke når det gælder den mindre mobile del af fiskerflåden. Der er også store forskelle på den nationale infrastruktur og betingelserne for indlevering.

Konklusion 6

Der er store udfordringer i forbindelse med genbrug og genanvendelse af fiskeudstyr generelt samt bjærget fiskeudstyr. Det er muligt at genbruge bjærget fiskeudstyr og komponenter fra udtjent fiskeudstyr, men det er vanskeligt at etablere et system for dette, hvor driftsomkostningerne bliver dækket. Genanvendelse af fiskeudstyr er generelt omkostningstungt på grund af demontering og klargøring samt det faktum, at visse produkter ikke kan genanvendes. Når det gælder bjærget fiskeudstyr, er der yderligere udfordringer i form af fremmede partikler og biologisk materiale på udstyret.

Tiltag

På baggrund af konklusionerne og den viden, der er blevet indsamlet i forbindelse med projektet, lyder anbefalingen, at de enkelte lande nøje overvejer nedenstående tiltag. Tiltagene kan på hver deres måde bidrage til at reducere spøgelsesfiskeri og havforurening som følge af aktiviteter relateret til erhvervs- og lystfiskeri. Dette er en forkortet fremstilling, og tiltagene er beskrevet i nærmere detaljer i projektets hovedrapport. Den mest hensigtsmæssige opfølgning på tiltagene kan være den samme for flere af landene, mens opfølgningen på andre tiltag kan være mere landespecifik.

Generelle tiltag

Bevidsthed og holdninger. Samtlige nordiske lande er der behov for yderligere viden om konsekvenserne af tabt og efterladt fiskeudstyr. Det gælder især manglende rutiner, som medfører, at mindre bestanddele af fiskeudstyr ender i havet. Øget viden vil være med til at skabe en større bevidsthed om udfordringerne.

Regler og love. Der er et generelt behov for en gennemgang af, hvorvidt de nationale regler inden for denne tematik har

Foto: Plastix AS

den tilsigtede virkning. Der kan være behov for nye tiltag såsom påbud om brug af sikringsløsninger til tejner og forbud om vragsfiskeri.

Tiltag til havs

Synliggørelse af fiskeudstyrets position.

Der er behov for at synliggøre udstyrets position med henblik på at mindske risikoen for udstyrskollisioner, eller at vrage tæt på overfladen ødelægger udstyr. Det anbefales, at man indfører rapporterings- eller anmeldelsesløsninger, som gør positionerne synlige for andre brugere af havet. Samtidig opfordres der til efterlevelse af FAO's retningslinjer for mærkning af fiskeudstyr.

Mærkning af fiskeudstyret på havbunden.

Mærkning af det specifikke fiskeudstyr øger ansvarsfølelsen i forhold til at anmelde tab af udstyr. Det vil også øge muligheden for at levere udstyret tilbage til ejeren og dermed graden af genbrug.

Forbedring af rutiner. For lystfiskere er der behov for øget kompetence, hvad angår brug af garn, tejner og ruser. Øget kompetence reducerer risikoen for tab af fiskeudstyr. Når det gælder erhvervsfiskere, vil et sådant behov primært handle om at forbedre rutiner og holdninger, hvad angår restaffald fra arbejde på udstyr.

Positioner for tabt fiskeudstyr. Der er et tydeligt behov for krav om rapportering

af tabsposition i et enkelt og formålstjenligt værktøj til fiskerne. Det vil være en rationel metode til at indhente de nødvendige informationer og skabe et videngrundlag.

Bjærgning af tabt fiskeudstyr. Fiskeudstyr på havbunden kan udgøre en fare for livet i havet og er under alle omstændigheder forurening med en lang nedbrydningstid, som bør fjernes. Der findes metoder til dette, men de skal tilpasses de nationale behov og koordineres med etablering af systemer til rapportering af positioner for tabt fiskeudstyr.

Tiltag på land

Modtagelse og håndtering. Det anbefales, at man etablerer løsninger, som gør det muligt at indlevere bjærget og udtjent fiskeudstyr i fiskerihavne. Det mindsker risikoen for, at udstyret kommer på afveje. Løsninger, som bidrager til genbrug og genanvendelse, bør stimuleres for at gøre forbrænding og deponi til den sidste udvej.

Materiale og design. Der er et stort behov for øget fokus på materialevalg i fiskeudstyr. Hensynet til fangsteffektivitet skal imødekommes ved at udvikle løsninger, som også kan bidrage til at reducere mængden af plastikkomponenter i fiskeudstyr, brug af biologisk nedbrydelige løsninger og produktsammensætninger, som forenkler genanvendelse.

Kontakt

Gjermund Langedal, proektleder

Fiskeridirektoratet

Bergen, Norge

Gjermund.langedal @fiskeridir.no

Bård Aarbakke

Fiskeridirektoratet

Bergen, Norge

Bard.aarbakke@fiskeridir.no

Finn Larsen

Danmarks Tekniske Universitet

Kgs. Lyngby, Danmark

fl@aqua.dtu.dk

Charlotta Stadig

Havs- och vattenmyndigheten

Göteborg, Sverige

charlotta.stadig@havochvatten.se

Clean Nordic Oceans blev etableret som projekt og vidennetværk i 2017 gennem Nordisk Ministerråd i forbindelse med det norske formandskab. Clean Nordic Oceans har været ledet af Norge med Danmark og Sverige i ledelsesgruppen. Formålet med projektet har været at etablere et viden- og formidlingsnetværk på tværs af de nordiske lande med henblik på at mindske risikoen for spøgelsesfiskeri og havforurening på grund af lyst- og erhvervsfiskeri samt at øge graden af genbrug og genanvendelse.

**Policy brief: Clean Nordic Oceans – et netværk til
reduktion af havforurening og spøgelsesfiskeri**

*Gjermund Langedal, Bård Aarbakke,
Finn Larsen, Charlotta Stadig*

Nord 2020:019

ISBN 978-92-893-6538-3 (PRINT)

ISBN 978-92-893-6539-0 (PDF)

ISBN 978-92-893-6540-6 (EPUB)

<http://doi.org/10.6027/Nord2020-019>

© Nordisk Ministerråd 2020

Layout: Mette Agger Tang

Omslagsfoto: The Norwegian Directorate of Fisheries

Tryk: Rosendahls

Printed in Denmark

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd

Nordens Hus

Ved Stranden 18

1061 København

www.norden.org

Læs flere nordiske publikationer: www.norden.org/da/publikationer

Nordisk Ministerråd
Nordens Hus
Ved Stranden 18
1061 København
www.norden.org

Clean Nordic Oceans blev etableret som et netværk til udveksling af viden og erfaringer vedrørende metoder og tiltag, som kan mindske risikoen for spøgelsesfiskeri og havforurening og øge indlevering og genbrug fra erhvervs- og lystfiskeri. Alle de nordiske lande har deltaget i netværket.

Via et dedikeret website (www.cnogear.org), workshops, seminarer, konferencer, film og sociale medier har dette projekt bidraget til at skabe kontakter både i og uden for Norden, som kan bidrage til at mindske udfordringerne med havforurening på grund af fiskeri.

Man er nået frem til en række vigtige konklusioner, og rapporten peger blandt andet på, at alle de nordiske lande har for lidt fokus på fiskernes "bevidsthed om og holdning til", hvordan man kan bidrage til et renere hav. I rapporten foreslås flere mulige tiltag. Nogle af tiltagene vil passe til alle lande, men overordnet er der ingen løsninger, der er "one size fits all".